

DUNAV PREVING

Savetovanje sa međunarodnim učešćem
The Conference with participants from abroad

**PO
ŽAR
UPRAVLJANJE
RIZIKOM I**

**FI
RE
RISK
MANAGEMENT**

**EKS
PLO
ZIJA
OSIGURANJE
U INDUSTRIJI,**

**EX
PLO
SION
AND INSURANCE
IN INDUSTRY,**

**HAVA
RIJA
TRANSPORTU I
SKLADIŠTENJU**

**ACCI
DENT
TRANSPORTATION
AND WAREHOUSING**

13 i 14. decembar 2001. godine
Beograd

ZBORNİK RADOVA

SAVETOVANJE SA MEĐUNARODNIM UČEŠĆEM
"UPRAVLJANJE RIZIKOM I OSIGURANJE U
INDUSTRIJI, TRANSPORTU I SKLADIŠTENJU"

ORGANIZATOR SAVETOVANJA: **DUNAV PREVING**

ORGANIZACIONI ODBOR

Dimitrije Stamenović (predsednik), dr Ratko Vujović (zamenik predsednika), Slobodan Miličković, Olivera Labus, Dragiša Kecojević, Milan Cerović, Jovan Petković, Zoran Kalinić, Sreto Motika, prof. dr Jovan Todorović, prof. dr Dragan Cvetković, prof. dr Milovan Stanišić, prof. dr Đorđe Simić, prof. dr Milan Inić, prof. dr Stojan Sedmak, Boško Dimitrijević, prof. dr Milovan Vidaković, Dobrosav Ogrizović, Branko Rajčić, Lidija Vasić, mr Mirjana Grbović, Gavriilo Bobar, mr Risto Jugović, Žarko Popović, prof. dr Dragutin Šipka, Radenko Purić, Dragan Pazarkić, Dragan Jovanović, Nebojša Divljan, Vojko Saksida, Dragan Jovović, Bogdan Krbanjević, Nikola Čanak, Željko Vuković, Zoran Popović, Milan Popović, Vasilije Marković, Rade Mandić, Nikola Radulović, Aleksandar Stamenković, Jovan Ivanović, Duško Petrović, mr Predrag Borota i Marija Petković.

PROGRAMSKI ODBOR

Dr Ratko Vujović (predsednik), mr Mirjana Grbović i Lidija Vasić (zamenici predsednika), akademik Miomir Vukobratović, prof. dr Jovan Todorović, prof. dr Ljubiša Papić, prof. dr Vladimir Kuljba, prof. dr Felician Campean, prof. dr Dimitri Golenko - Ginzburg, prof. dr Susana San Matias, prof. dr Andres Carrion, prof. dr Mark G. Karpovski, prof. dr Claudio Moraga, prof. dr Aleksandar Jovanović, prof. dr Zoran Boričić, prof. dr Miomir Stanković, prof. dr Desimir Jovanović, prof. dr Žarko Janković, prof. dr Nenad Živković, prof. dr Mirosljub Grozdanović, prof. dr Dragan Spasić, prof. dr Momir Šarenac, prof. dr Čedomir Duboka, prof. dr Relja Jovanović, prof. dr Dragoljub Šotra, prof. dr Radoslav Dragač, prof. dr Milan Vujanić, prof. dr Ferenc Časni, prof. dr Aleksandar Sedmak, prof. dr Branislav Anđelković, dr Zdravko Petrović, mr Stevo Borovina, Branko Paripović, Tomislav Nedić, Miroslav Ivanković, Dragan Odžaklijević, mr Milorad Bejatović, Željko Jovanović, Milan Kiković, Jovanka Jovanović, Maja Marović, mr Drago Talijan, Boško Dimitrijević, Danilo Perić, Đorđe Radovanović, Veljko Grozdanić, Vera Ilić, mr Vladimir Kapor Radovan Vranić, Ilija Cakić, Milan Prica, Zoran Penezić i Milorad Mandić.

IZDAVAČ

DUNAV PREVING a.d.
PREDUZEĆE ZA PREVENTIVNI INŽENJERING I
PRUŽANJE TEHNIČKIH USLUGA U OSIGURANJU

Goce Delčeva 46/II, 11070 Beograd
Telefoni: 605-190 i 605-490, Telefax: 606-183
e-mail: preving@yubc.net

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ratko Vujović

ZAMENIK GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA

Miomir Stanković

UREDNIK

Ljubiša Papić

LEKTOR I KOREKTOR

Vera Joldić

KOMPJUTERSKA OBRADA

Dimitrije Janičić - Beograd

GRAFIČKA REALIZACIJA

Interpress, Beograd

Tiraž: 550 primeraka

U ovom Zborniku objavljeni su radovi sa naučno stručnog skupa održanog 13. i 14. decembra 2001. god., a radovi izloženi na skupu koji nisu blagovremeno prispeli do zaključenja zbornika biće štampani u časopisu "Preventivno inženjerstvo", br.1 za 2002. god.

REDAKCIJA

Sadržaj

Contents

Dr Ratko Vujović Prof. dr Jovan Todorović Prof. dr Miomir Stanković Prof. dr Branislav Anđelković Mr Sreten Savić	Upravljanje rizikom i osiguranje u industriji, transportu i skladištenju Risk management and insurance in industry, transportation and warehousing.....	7
Prof. dr Vladimir V. Kuljba	Modeli, metode i automatizacija upravljanja u uslovima kriznih situacija The models, methhods and automatizatlon management in the circumstances of critical situations	17
Dimitrij A. Kanonov Prof. dr Vladimir V Kuljba Robert M. Nižegorodcev Svetlana Janjić	Primena metodologije scenarijske analize za proučavanje regularnosti funkcionisanja složenih sistema Application of scenario analysis methodology for study of complex systems regularity and operation.....	21
Vesna Nikolić Prof. dr Miomir Stanković Prof. dr Branislav Anđelković	Procesi globalizacije osiguranja i obrazovanja za upravljanje rizikom Globalisation processes in insurance and educational risk management.....	33
Prof. dr Mirko Vujošević Dragana Makajić-Nikolić	Modeliranje procesa otkaza i opravki u složenim sisitemima primenom Petrijevih mreža Modelling of failure and repair processes using Petri nets	43
Mr Drago Talijan	Fenomen rizika – rizik i osiguranje Phenomenon of the risk – Risk and the insurance	49
Prof. dr Genadij G. Malinecki	Upravljanje rizikom i nelinearna dinamika, pitanja i odgovori Risk management and nonlinear dynamics – Questions and answers –	53
Prof. dr Pavle Todorović Mr Zoran Čvorović	Modeli reagovanja na rizike od hemijskih akcidenata Models of reactions to chemical accidents risks	62
Prof. dr Mirosljub Grozdanović Ivan Radojković	Okvir za kvantifikaciju ljudske pouzdanosti Human reliability quantification framework.....	66
Doc. dr Dragan Ljamić Dr Miodrag Arsić	Primena FMECA metode pri proceni požarnog rizika Application of FMECA method in fire risk estimation	72
Prof. dr Katica Stevanović-Hedrih Mr Dragan Jovanović	Mehanika loma i oštećenja – ključni pojmovi scenarija rizika i zaštite konstrukcija Fracture and damage mechanics key notions of risk scenario and protection of constructions.....	77
Sam Har-Zahav Prof. dr Milorad Obradović Mr Mirko Obradović Ariel Ancel	Upravljanje rizikom kod centralnog alarmnog sistema Risk menagemanet of central alarm system	93
Ivan Radojković Prof. dr Mirosljub Grozdanović	Metodologija za ocenu ljudske pouzdanosti u okviru ocene rizika Human reliability assessment methodology within the risk assessment framework.....	99
Mr Slavko Cvetković Mr Slobodan Stefanović	Metode merenja i kontrole parametara uticajnih na pojave uzroka štetnih događaja Methods monitoring and parametars control effecting causes of occurrences.....	105
Mr Kosovka Mačužić	Procena rizika i osiguranje sa aspekta zaštite na radu Risk evaluation and Insurance from the point of view of occupational safety and health	109
Mr Dragan Jovanović Milena Jovanović	Naponi u okolini vrha prsline u ploči i primena aktivnih elemenata u cilju smanjenja rizika Stresses in the vicinity of the crack tip in a plate and application of active elements for reduction of risk.....	113
Prof. dr Momir Šarenac	Koeficijent sigurnosti mašinskih konstrukcija kao faktor rizika Safety degree as a risk factor.....	119
Prof. dr Božidar Milenović	Ekonomski pristup analizi ekološkog rizika Ekonomic aproaches to environmental risk analysis.....	126
Prof. dr Dragan Cvetković	Vibracije kao parametar za odlučivanje u procesu upravljanja rizikom u industriji Variations as parameters for decision-making in risk management assessment in industry.....	135
Prof. dr Livija Cvetičanin	Kontrola vibracionog stanja rotacionih postrojenja kao preventiva od mogućih havarija Vibrodiagnostics of rotors as the prevention of possible damages to rotating machines.....	141

Mr Ivan Mažučić	Primena vibroakustičkih dijagnostičkih metoda u funkciji procene rizika u sistemima za proizvodnju električne energije	
Prof. dr Branislav Jeremić	Applicatoin of vibroacoustic methods in function of risk evaluation in electric power production systems.....	146
Mr Spasoje Sćepanović Prof. dr Živoslav Adamović Mr Dragoljub Vučeljić Dejana Soldo	Unapređeno praćenje i dijagnostički sistem u termoenergetskim postrojenjima Advanced monitoring and diagnostic system in thermal power plant.....	151
Dr Novica Grujić Milorad Gligorijević Miodrag Jolić Vladan Milovanović	Tehnologija sistemskog praćenja radova održavanja kao uslov odobravanja popusta pri osiguranju mašina od loma Systematic monitoring of maintenace as a condition for granting a discount on machinery breakdown insurance.....	157
Dr Novica Grujić Milovan Petrović	Totalno produktivno održavanje kao element sigurnosti korišćenja proizvodnih snaga Totally productive maintenance as safety element in use of productive forces.....	165
Dr Dragan Knežević	Modeliranje dinamičkih karakteristika pneumatičkih ventila i ocena modela Modelling of dynamic characteristics of pneumatic valves and model evaluation.....	172
Dr Zdravko Milovanović	Metode za procjenu optimalne pouzdanosti kondenzacione termoelektrane Methods for the estimation of condensing thermal power plant optimum reliability.....	179
Dr Zdravko Milovanović	Algoritam modifikovane metode za procjenu optimalne pouzdanosti kondenzacione termoelektrane Algorithm of modified method for estimation of condensing thermal power plant optimum reliability.....	187
Stanislav J. Butuzov	Problemi bezbedne primene inostranih mikroprocesorskih sistema i razreda metoda ekspresne kontrole za sertifikaciju tehničkih delova kompjutera Problems of safe use of foreign microprocessor systems and development of express control method for certification of computer technical parts.....	197
Dr Julije Cinkler	Katodna zaštita kao preventivna mera na objektima naftne privrede Cathodic protection as a preventive measure on oil production structures.....	200
Dr Ivan Bučevac	Jedan prilaz proceni rizika kod postrojenja za doziranje aluminijskog praha An approach to risk assessment in aluminium powder dozing plants.....	207
Prof. dr Žarko Janković	Rizik od mehaničkog povređivanja The risk of injuries while operating machines.....	213
Goran Čarapić Miloica Zindović Branko Đuretić	Tehnička dijagnostika i efekti njene primjene Technical diagnostics and effects of its use.....	220
Prof. dr Desimir Jovanović Mr Dušica Tomanović	Analiza rizika od požara Fire hazard analysis.....	226
Goran Đorđević Borivoje Pantović Bata Jonić Ljubinko Janković	Analiza stepena zapuštenosti, eksplozivnosti i ugroženosti od požara i eksplozije ugljene prašine u objektima drobilane „Drmno“ kao faktor industrijskog rizika An analysis of dust level, explosiveness and treat from coal dust fire and explosion in Drmno crusher as an industrial risk factor.....	235
Mr Dragana Bogavac	Mogućnosti i ograničenja primene postojeće jugoslovenske regulative za proračun otpornosti preme požaru čeličnih konstrukcija	
Mr Boris Gligić	Possibilities and limitations of current Yugoslav technical regulations for caluculation of fire resistance of steel structures.....	241
Prof. dr Slobodan Krnjetin	Klase otpornosti prema požaru elemenata građevinskih konstrukcija – potrebne i stvarne vrednosti Fire resistance classes of elements in civil engineering structures – required and real values.....	248
Prof. dr Slobodan Krnjetin	Požarni rizik na visokim objektima (primer zgrade Novosadskog otvorenog Univerziteta) Fire risk on high building structures (the example of the Novi Sad open University building structure).	253
Dr Mirko Ivković	Preventivna zaštita sistemom degazacije pri radu u izbojnoj radnoj sredini u rudnicima uglja Preventive protection by degasification at work in penetrating working area in char coal mines.....	258
Božidar Prekić	Stvarni vlasnik imovine i rizici Real property owner and risks.....	262

Božidar Prekić	Pouzdanost tehničkih sistema i osiguranje Reliability of technical systems and insurance.....	267
Dr Tomislav Simović	Upravljanje rizikom i osiguranje u industriji Risk management and insurance in the industry	276
Prof. dr Miodrag Bulatović	Održavanje i TQM koncept u proizvodnim sistemima TQM concept and maintenance in function of risk and reducing of production systems.....	282
Svetlana Janjić	Problemi analize funkcionisanja pri upravljanju rizikom u sferi bezbednosti u industriji Problems of analysing risk management functioning in the area of safety in industry	287
Životije Dobrosavljević Marko Emer	Biometrijska identifikacija i upravljanje rizikom Biometric identification and risk control	292
Prof. dr Miomir Jovanović Prof. dr Zoran Marković Dragan Marinković	Simulacija havarijskih situacija regalnih dizalica Storage crane accident simulation	298
Mr Vladimir Kapor	Eksplodije zapaljivih prašina oranskog porijekla u sistemima za transport i skladištenje Flammable organic dust explosions in transport and storage systems	303
Dr Branislav Repić Dr Borislav Grubor	Zaštita postrojenja za pripremu, skladištenje i transport spraašenog uglja u industrijskim uslovima Protection of systems for preparing, storage and transport of pulverized coal in industry	314
Dr Dragoljub Dakić	Preventiva kod prevoza opasnih materija Prevention in transportation of hazardous materials	320
Doc. dr Vojkan Jovanović	Neke mogućnosti za smanjenje rizika u lancima snabdevanja i logističkim procesima sa opasnim materijama Some possibilities for risk decreasing in supply chains and logistics processes with hazmats.....	326
Jelena Vlajić	Elementi „preventivnog“ modela u procesu pretovara opasnih materija Some elements of „Preventive Model“ in the process of dangerous cargoes reloading	334
Mr Deda Đelović Snežana Marstijepović	Novi pristup dojava požara u velikim skladištima naftnih derivata New approach to fire alarm in big petroleum products storages.....	340
Marko Rebolj	Osvrt na propise za postrojenja za zapaljive tečnosti u funkciji dopuštenog nivoa rizika od nastanka požara A review of regulations for flammable liquids plants in function of allowed fire risk occurrence level	349
Gradimir Jevtović	Piretehnička analiza kao osnov ocene rizika u postupku prometa eksplozivnih materija Piretechnical analysis as a basis for risk estimation in a process of traffic of explosive substances	352
Pukovnik Radovan Jovanov	Kaznena odgovornost za nepropisan prevoz eksplozivnih i drugih opasnih materija Penal liability for irregular transportation of explosive and other dangerous matters	357
Prof. dr Dragan Jovašević Prof. dr Milan Milošević	Zahtevi i rezultati ispitivanja izolacionih materijala na negorivosti u projektima brodskih konstrukcija Requirements and results of insulation material fireproof test in ship construction /building projects....	361
Mr Ljubiša Mišić	Rizik u drumskom saobraćaju Risk in road traffic.....	368
Prof. dr Milan Inić Dragan Jovanović	Uticajni faktori na rizik u drumskom saobraćaju Influencing factors on road traffic risk.....	373
Prof. dr Rajko Radonjić Aleksandra Radonjić	Vrednovanje karakteristika vozila sa aspekta aktivne bezbednosti Evaluation of vehicle handling in respect to active safety.....	378
Prof. dr Božidar Krstić	Analiza pouzdanosti kočnog sistema motornih vozila An analysis of reliability of motor vehicles braking system	384
Doc.dr Jovan Jevtić	Preventivno ispitivanje opruga vozila u cilju bezbednosti Preventive testing of vehicle springs for safety reasons	391
Dr Miodrag Arsić Mr Vujadin Aleksić Doc. dr Dragan Ljamić Prof. dr Stojan Sedmak	Kontinualno dijagnosticiranje reduktora za pogon rotora bagera Continuous diagnostic of gearbox for rotor's driver of excavator in risk management function	396

Božidar Prekić	Pouzdanost tehničkih sistema i osiguranje Reliability of technical systems and insurance.....	267
Dr Tomislav Simović	Upravljanje rizikom i osiguranje u industriji Risk management and insurance in the industry	276
Prof. dr Miodrag Bulatović	Održavanje i TQM koncept u proizvodnim sistemima TQM concept and maintenance in function of risk and reducing of production systems.....	282
Svetlana Janjić	Problemi analize funkcionisanja pri upravljanju rizikom u sferi bezbednosti u industriji Problems of analysing risk management functioning in the area of safety in industry	287
Životije Dobrosavljević Marko Emer	Biometrijska identifikacija i upravljanje rizikom Biometric identification and risk control	292
Prof. dr Miomir Jovanović Prof. dr Zoran Marković Dragan Marinković	Simulacija havarijskih situacija regalnih dizalica Storage crane accident simulation	298
Mr Vladimir Kapor	Eksplodije zapaljivih prašina organskog porijekla u sistemima za transport i skladištenje Flammable organic dust explosions in transport and storage systems	303
Dr Branislav Repić Dr Borislav Grubor	Zaštita postrojenja za pripremu, skladištenje i transport spraćenog uglja u industrijskim uslovima Protection of systems for preparing, storage and transport of pulverized coal in industry	314
Dr Dragoljub Dakić	Preventiva kod prevoza opasnih materija Prevention in transportation of hazardous materials	320
Doc. dr Vojkan Jovanović	Neke mogućnosti za smanjenje rizika u lancima snabdevanja i logističkim procesima sa opasnim materijama Some possibilities for risk decreasing in supply chains and logistics processes with hazmats.....	326
Jelena Vlajić	Elementi „preventivnog“ modela u procesu pretovara opasnih materija Some elements of „Preventive Model“ in the process of dangerous cargoes reloading	334
Mr Deda Đelović Snežana Marstijepović	Novi pristup dojave požara u velikim skladištima naftnih derivata New approach to fire alarm in big petroleum products storages.....	340
Marko Rebolj	Osvrt na propise za postrojenja za zapaljive tečnosti u funkciji dopuštenog nivoa rizika od nastanka požara A review of regulations for flammable liquids plants in function of allowed fire risk occurrence level	349
Gradimir Jevtović	Piretehnička analiza kao osnov ocene rizika u postupku prometa eksplozivnih materija Piretechnical analysis as a basis for risk estimation in a process of traffic of explosive substances	352
Pukovnik Radovan Jovanov	Kaznena odgovornost za nepropisan prevoz eksplozivnih i drugih opasnih materija Penal liability for irregular transportation of explosive and other dangerous matters	357
Prof. dr Dragan Jovašević Prof. dr Milan Milošević	Zahtevi i rezultati ispitivanja izolacionih materijala na negorivosti u projektima brodskih konstrukcija Requirements and results of insulation material fireproof test in ship construction /building projects....	361
Mr Ljubiša Mišić	Rizik u drumskom saobraćaju Risk in road traffic.....	368
Prof. dr Milan Inić Dragan Jovanović	Uticajni faktori na rizik u drumskom saobraćaju Influencing factors on road traffic risk.....	373
Prof. dr Rajko Radonjić Aleksandra Radonjić	Vrednovanje karakteristika vozila sa aspekta aktivne bezbednosti Evolution of vehicle handling in respect to active safety.....	378
Prof. dr Rajko Radonjić	Analiza pouzdanosti kočnog sistema motornih vozila An analysis of reliability of motor vehicles braking system	384
Prof. dr Božidar Krstić	Preventivno ispitivanje opruga vozila u cilju bezbednosti Preventive testing of vehicle springs for safety reasons	391
Doc.dr Jovan Jevtić	Kontinualno dijagnosticiranje reduktora za pogon rotora bagera Continuous diagnostic of gearbox for rotor's driver of excavator in risk management function	396
Dr Miodrag Arsić Mr Vujadin Aleksić Doc. dr Dragan Ljamić Prof. dr Stojan Sedmak		

Prof. dr Zoran Marinković Prof. dr Miomir Jovanović Prof. dr Miomir Stanković	Sistemski pristup proračuna efektivnosti dizalica Calculation approach to the crane system efficiency	401
Prof. dr Milan Sretenović Doc. dr Milan Miljuš	Analiza povećanja bezbednosti vozača viljuškara An analysis of increasing forklift-drivers' security.....	410
Prof. dr Mičo Oljača Prof. dr Dragiša Raičević Doc. dr Rade Radojević	Uslovi bezbednosti u radu viljuškara A safety conditions in work of fork-lift trucks	416
Prof. dr Dragan Novaković Prof. dr Milan Đević Mr Zoran Mileusnić	Uslovi bezbedne eksploatacije viljuškara u poljoprivredi Fork-lift exploitation security condition in agriculture	421
Doc. dr Lazar Ružičić Prof. dr Dragiša Raičević Prof. dr Đuro Ercegović Milorad. Đokić	Preventivna zaštita kombajna od požara Preventive protection of combines against fire.....	424
Prof. dr Mičo Oljača Prof. dr Đuro Ercegović J. Đenić	Uzroci prevremenog isključenja pneumatika poljoprivredne mehanizacije iz eksploatacije The causes out of order for tires of agricultural mechanizations from exploitation.....	429
Doc. dr Luka Radoja Miroslav Uzelac	Sklop za otklanjanje zagušenja komušaljke kombajna-berača kukuruza Unit for clean-up corn husing of corn picker.....	436
Dr Mirko Ivković Dr Milenko Ljubojev	Oštećenja površine terena i izgrađenih objekata uzrokovana podzemnom eksploatacijom mineralnih sirovina Accident area of terrain and built objects caused by underground exploitation of mineral raw material.....	439
Mr Ljubica Milović Mr Milorad Zrilić Ivo Blačić	Analiza uzroka oštećenja valjka u Valjaonici aluminijuma Sevojno The damage analysis of working rolss in Valjaonica aluminijuma Sevojno	444
Dejan Milošević	Napredni algoritmi odlučivanja pri detekciji požara Enhanced fire detection algorithms	448
Dr Ibrahim Jusufrić Dr Relja Jovanović	Mogućnost primjene modernih dinamičkih testova šinskih vozila na podizanje komfora vožnje i bezbjednost tramvajskog prevoza u Sarajevu A possibility of using modern rolling stock dynamic tests to upgrade the running comfort and safety in tram traffic in Sarajevo.....	452

M. Arsić
D. Ljamić
V. Aleksić
S. Sedmak*

KONTINUALNO DIJAGNOSTICIRANJE REDUKTORA ZA POGON ROTORA BAGERA U FUNKCIJI UPRAVLJANJA RIZIKOM

CONTINUOUS DIAGNOSTIC OF GEARBOX FOR ROTOR'S DRIVER OF EXCAVATOR IN RISK MANAGEMENT FUNCTION

1. UVOD

Savremeni razvoj i održavanje složenih mašinskih sistema ima osnovni zahtev, težnju za što većim efektivnim vremenom u radu, odnosno manjim vremenom u otkazu sistema, što se može ostvariti povećanjem pouzdanosti i raspoloživosti delova i celina. Za ostvarenje ovog cilja savremene strategije održavanja su bazirana na metodama tehničke dijagnostike i fleksibilnom konceptu preventivno-planskog održavanja u kome se ocena stvarnog stanja mašinskih celina izvodi na osnovu praćenja i analize relevantnih parametara, pre svega dinamičkih veličina.

Strategija preventivnog planskog održavanja na ovaj način se bazira na oceni i praćenju stvarnog stanja na osnovu kontinualnog snimanja, praćenja i analize pogodno izabranih dinamičkih veličina, prvenstveno u obliku vibracija, odnosno frekvencija. Postupcima dijagnostike se vrši raspoznavanje stanja tehničkog sistema a procesom monitoringa se prate promene stanja [1], što omogućava flek-

sibilan pristup u održavanju na osnovu potrebe stvarnog praćenog i identifikovanog stanja.

Rudarske mašine za kontinualnu eksploataciju spadaju u red savremenih, složenih i skupih proizvodnih sistema namenjenih za ostvarivanje postavljene funkcije cilja, a prema projektovanoj tehnologiji BTO (bager, transporter, odlagač) sistemi se izrađuju u malim serijama, pojedinačno i uglavnom namenski prema konkretnoj radnoj sredini.

Podsistem za kopanje predstavlja jedan od najznačajnijih i najodgovornijih celina rotornih bagera. Otkazi na ovom podsystemu, osim što su sa najdužim vremenima trajanja, predstavljaju i sa aspekta bezbednosti sistema jednu od najbitnijih celina.

2. ANALIZA OTKAZA I UZROKA NEISPRAVNOSTI POGONA KOPANJA

Sve osobine jednog proizvodnog sistema s obzirom na izvršavanje njegovog zadatka, odnosno zadate funkcije cilja, sasvim dobro izražava funkcija efektivnosti. Kako je sistem u toku rada u svom životnom veku izložen mnoštvu slučajnih uticaja sa stanjima u otkazu koji imaju stohastički karakter, funkcija efektivnosti se definiše kao verovatnoća da će sistem uspešno stupiti u dejstvo u trenutku potrebe i da će uspešno izvršavati zadatak funkciju kriterijuma u projektovanom vremenu pod datim uslovima okoline.

Veliki proizvodni sistemi, kakav je i BTO sistem, zbog složenosti strukture, uslova rada i velikog broja sastavnih delova vrlo se teško mogu analizirati. U ovim slučajevima, korišćenjem manjih, nužnih uprošćavanja u zavisnosti od potreba, efikasno se primenjuje analiza stabla otkaza [2].

Analiza stabla otkaza je deduktivna metoda pri čemu su logički dijagrami i Bulova algebra upotrebljeni za prezentiranje različitih događaja koji potencijalno mogu dovesti do neželjenih pojava. Neželjeni efekti su tzv. vršni

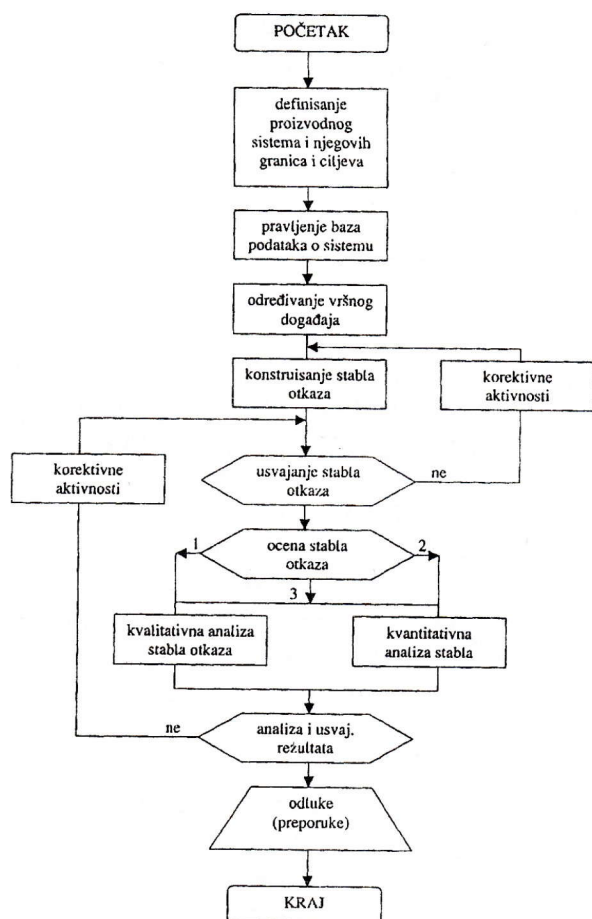
---

* Dr Miodrag Arsić, naučni saradnik,
Mr Vujadin Aleksić, istraživač saradnik, GOŠA Institut, Beograd,
Dr Dragan Ljamić, docent, Mašinski fakultet, Priština.
Dr Stojan Sedmak, Tehnološko-metalurški fakultet, Beograd

događaji, koji se najpre definišu. Stablo otkaza je grafički prezentiran niz događaja, uzroka i posledica, koji uzrokuju otkaz posmatrane funkcije u odnosu na koju se ocenjuje pouzdanost sistema. Suština je identifikovati događaje koji neposredno narušavaju posmatranu funkciju, kao i logičku međuzavisnost tih događaja. Kvalitativna analiza se nastavlja analogno, koji događaji i kada uzrokuju prethodno identifikovane događaje sve dok se u ovoj de-

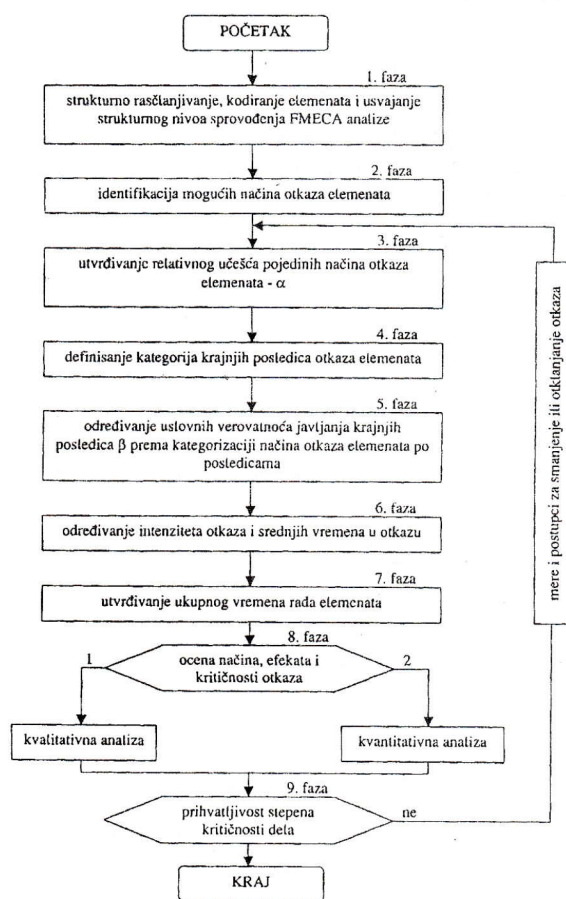
potencijalnih otkaza elemenata sistema i njihov uticaj, odnosno efekat na eventualni otkaz sistema. Metoda je sistematski postupak definisanja uzroka, načina i efekata otkaza, kako bi se pravovremeno preduzele potrebne aktivnosti u cilju smanjenja ili anuliranja mogućnosti otkaza. Analiza FMEA utvrđuje uzroke otkaza najkritičnijih elemenata, odnosno sklopova, ali i obrnuto, utvrđuje posledice otkaza elemenata, odnosno sklopova na vrše-

Slika 1. Blok dijagram postupka analize stabla otkaza

duktivnoj analizi ne dođe do nivoa osnovnih događaja, odnosno onih događaja koji nisu uzrokovani drugim. Osnovni događaji su uglavnom otkazi elemenata sistema, sl. 1.

Analiza načina i efekata otkaza (FMEA) kao metoda kvalitativne i kvantitativne analize pouzdanosti sastavnih delova tehnoloških sistema u svim fazama njegovog životnog ciklusa omogućava preventivnu analizu svih

Slika 2. Blok dijagram FMEA postupka analize

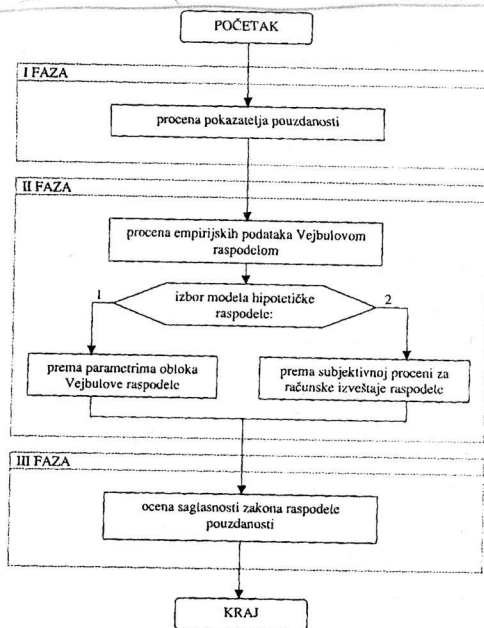
nje funkcije cilja funkcionalnih celina tehnoloških sistema kroz više faza, sl.2.

Pouzdanost rotornog bagera, kao najsloženije i najodgovornije mašine u proizvodnom BTO lancu, na ovaj način predstavlja sposobnost da će bager uspešno vršiti funkciju kriterijuma, kopanje i utovar radne mase, u toku projektovanog eksploatacionog vremena i za zadate radne uslove. Podsystem kopanja, kao primarna mehanička celina bagera potrebno

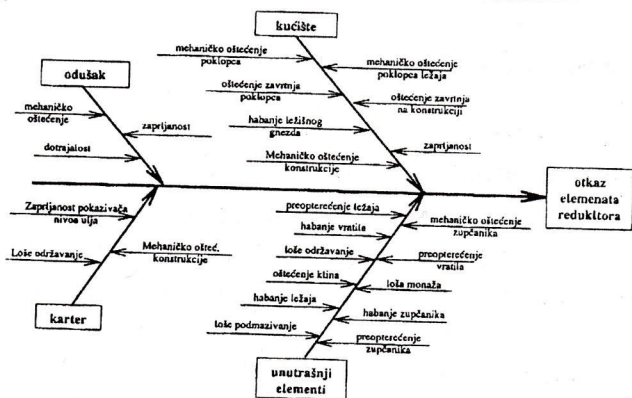

je da realizuje svoju funkciju kriterijuma, ostvarivanje potrebne sile kopanja, dovoljne da se radna masa razreže i utovari na transportnu traku. Jedan od najodgovornijih sklopova u izvršenju ovog cilja je sklop reduktora sa funkcijom kriterijuma da izvrši prenos snage sa elektromotora na radni točak. Pouzdanost ovog reduktora bi predstavljala sposobnost da će reduktor uspešno vršiti funkciju kriterijuma u toku predviđenog vremena eksploatacije i za date radne uslove. Dijagram toka određivanja zakona raspodele pouzdanosti i odgovarajućih parametara dat je na sl.3.

Na osnovu opšteg dijagrama mogućih uzroka i posledice otkaza i oštećenja elemenata reduktora, prema analizi stabla otkaza

Slika 3. Opšti dijagram toka za određivanje zakona raspodele pouzdanosti

Slika 4. Dijagram uzrok – posledica otkaza i oštećenja reduktora pogona kopanja bagera

reduktora i analizi otkaza reduktora pogona kopanja bagera metodom FMEA, sastavljen je dijagram uzrok posledica za slučaj otkaza ovog reduktora, sl.4.

3. MOGUĆNOST KONTINUALNOG DIJAGNOSTICIRANJA REDUKTORA POGONA KOPANJA BAGERA

Na osnovu obavljenih istraživanja otkaza i uzroka neispravnosti pogona kopanja i reduktora pogona kopanja bagera metodom stabla otkaza, analizom načina efekata i kritičnosti otkaza i pokazatelja pouzdanosti dobijenih na osnovu analize sakupljenih podataka za realne uslove eksploatacije, može se sasvim precizno izvršiti optimalno postavljanje sistema kontinualnog dijagnosticiranja reduktora pogona kopanja bagera na primeni PLC-PC sprege [3,4].

Na sl. 5 dat je simboličko-šematski prikaz konfiguracije sistema upravljanja, nadgledanja i dijagnosticiranja reduktora kopanja bagera kroz sve systemske nivoe. Na slici se vidi da je za PLC moguće direktno vezati operatorski interfejs i ručni programator. Ručni programator ima numeričku tastaturu sa svetlosnim indikatorima za označavanje statusa i operatorski terminal na kome se može kod boljih modela definisati i do 200 poruka sa numeričkim i varijabilnim porukama. Operatorski interfejs ima alfa-numerički displej sa funkcionalnom tastaturom i služi za prikaz vrednosti procesnih varijabli, statusa, alarma i poruka, dnevnika grešaka-sistemskih i onih definisanih korisničkim programom sa vremenom nastanka i zadatim parametrima po nadimku ili adresi.

Koristeći dijagram sa sl. 4. i rezultate dobijene FMEA metodom za najkritičnije načine otkaza, za praćenje ulaznih i izlaznih veličina, odnosno signala, dovoljno je imati sledeću „Direct“ konfiguraciju:

- procesor UL240,
- digitalni ulazni modul UL2 - 16ND3 - 2,
- analogni ulazni modul UL2 - 04AD1,
- digitalni izlazni modul UL2 - 08TD1,
- baza sa 4 mesta UL2 - 04B i

- operatorski panel ULV - 1000.

PLC sa postojećim programom može da radi samostalno, u stalnoj vezi sa nadzornim računarnom ili tako da se posle izvesnog vremena rada prenese do računara kojim će se memorisani parametri pročitati.

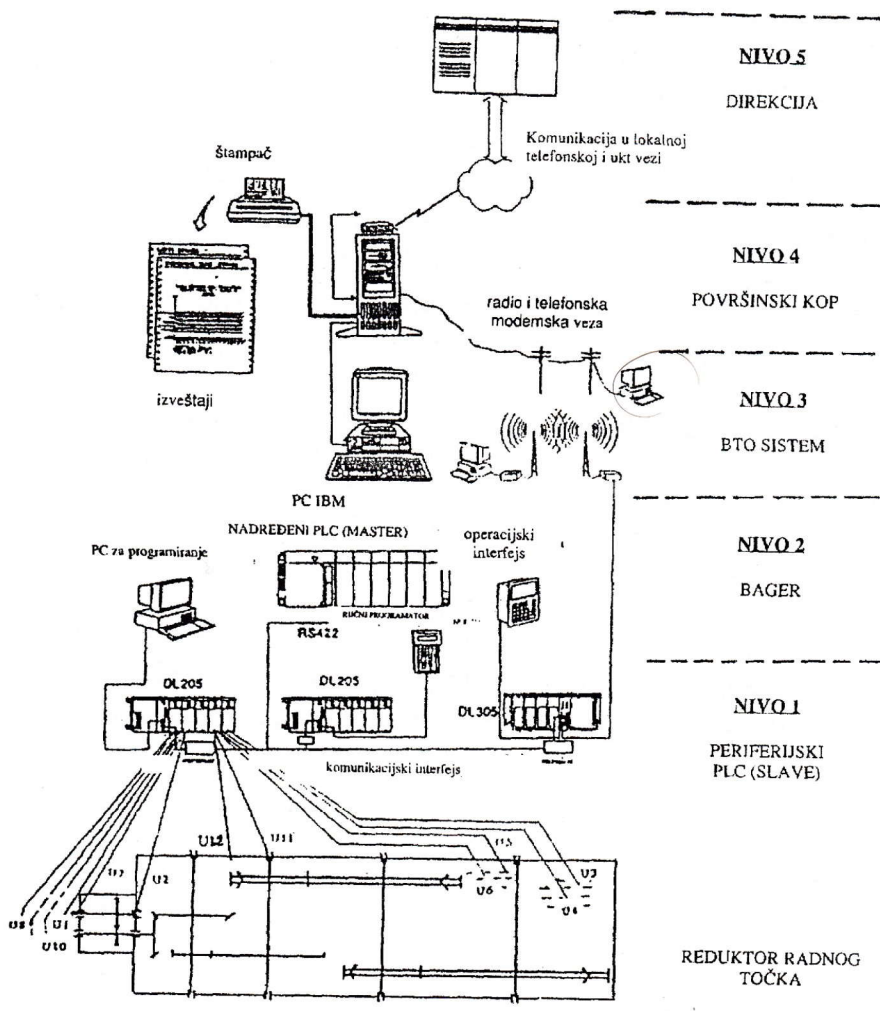
4. ZAKLJUČAK

Da bi se obezbedio zahtevani nivo pouzdanosti, odnosno maksimalna iskorišćenost resursa rada elemenata i upravljanja rizikom, potrebno je pratiti promene stanja elemenata i celina koje su se pokazale najmanje pouzdanim. Ovaj problem retrospekcije, dijagnostike, prognoziranja i upravljanja moguć je jedino postavljanjem jednog globalnog modela auto-

matizovane kontrole i upravljanja proizvodnim procesom uz pomoć programabilnih logičkih kontrolera (PLC) i mreže personalnih računara (PC). U tu svrhu su razvijene konfiguracije sistema upravljanja, nadgledanja i dijagnosticiranja reduktora pogona kopanja bagera u okviru informacionog procesnog sistema površinskog kopa. Na ovaj način model je zakružen i doveden do nivoa pogodnog za praktičnu primenu.

Unapređenje postupaka funkcionalne dijagnostike rudarske BTO mehanizacije omogućuje upravljanje tehničkim sistemima, upravljanje rizicima u radu i smanjenje štete.

Pri razmatranju i odlučivanju o dijagnostičkim metodama koje će biti primenjene mora se voditi računa i o ekonomskim elementi-

Slika 5. Prikaz konfiguracije sistema upravljanja, nadgledanja i dijagnosticiranja reduktora kopanja rotornog bagera

ma motivisanosti radne organizacije za primenu opreme za kontinualnu dijagnostiku. Iz tog razloga, osiguraniku bi trebalo omogućiti ostvarivanje popusta u premiji osiguranja od štete na mašini, ukoliko koristi takvu opremu.

LITERATURA

- [1] Jeremić B.: *Terotehnologija, tehnologija održavanja tehničkih sistema*, Eskod, Kragujevac, 1992, str.221.
- [2] Ljamić D.: *Pouzdanost reduktora na mašinama kontinualnih sistema površinskih kopova uglja*, Doktorska disertacija, Priština, 1997.
- [3] *PLC Direct by Koyo*, International sales catalog, 1996, str.215.
- [4] Katalog firme „UNO LUX“ zastupnika „PLC Direct by Kyto“, Beograd, 1996, str.11.

REZIME

Na osnovu obavljenih istraživanja otkaza i uzroka neispravnosti pogona kopanja i reduktora pogona kopanja bagera metodom stabla otkaza, analizom načina efekata i kritičnosti otkaza i pokazatelja pouzdanosti dobijenih na osnovu analize sakupljenih podataka za realne uslove eksploatacije, može se sasvim precizno izvršiti optimalno postavljanje sistema kontinualnog dijagnosticiranja reduktora pogona kopanja bagera na primeni PLC-PC sprege.

Sistem je integrisan od sistema upravljanja, nadgledanja i dijagnosticiranja reduktora kopanja bagera kroz sve systemske nivoe. PLC je moguće direktno vezati za operatorski interfejs i ručni programator. Ručni programator ima numeričku tastaturu sa svetlosnim indikatorima za označavanje statusa i operatorski terminal na kome se može kod boljih modela definisati i do 200 poruka sa numeričkim i varijabilnim porukama. Operatorski interfejs

ima alfa-numerički displej sa funkcionalnom tastaturom i služi za prikaz vrednosti procesnih varijabli, statusa, alarma i poruka, dnevnika grešaka-sistemskih i onih definisanih korisničkim programom sa vremenom nastanka i zadatim parametrima po nadimku ili adresi.

SUMMARY

According to the carried out research on failures and causes of damages to the excavation and gearbox drive of excavator using the method of Fault Tree Analysis, and Failure Mode, Effects and Criticality Analysis as well as reliability attained on the base of the analysis of recorded data for the real condition during the service, the establishing of the continuous diagnostic system of gearbox of excavation drive of excavator with the use of PLC-PC feed back can be performed quite precisely.

The system consists of management system, controlling and diagnostic of excavation gearbox of excavator through all system levels. It is possible to make the direct connection of PLC to the operator interface and manual programmer. The manual programmer has numerical keyboard with the light indicators for marking the state of the operator terminal by which, with better models it is possible to define even up to 200 numerical and variable messages. The operator interface has an alfa numerical display with the functional keyboard and it is used for presenting the values of the process variables, state, alarm and messages, daily faults as well as those defined by means of user programme with the time of appearance for given parameters according to the name and address.